

УДК 379.85:911.3 (477.51)

Наливайко А.Є.

Мезинський НПП, с. Деснянське, Чернігівська обл.

ЩОДО ПРОГРАМ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЯ ТА ВІДПОЧИНКУ В МЕЗИНСЬКОМУ НПП

Рекреаційна діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України – це діяльність, що здійснюється з метою відновлення розумових, духовних і фізичних сил людей шляхом створення умов для їх загальнооздоровчого і пізнавального відпочинку [1].

Мезинський національний природний парк, де зберігаються та відтворюються типові й унікальні природні комплекси Полісся, розкинувся на площі в понад 31 тис. га у північно-східній частині Чернігівської області. Фактично – це перлина Новгород-Сіверського Полісся, скарбниця історії та оазис біорізноманіття.

Дана територія володіє значним, досі ще малоосвоєним рекреаційним потенціалом, що потребує пошуку альтернативних ефективних стимулів для його раціонального використання у відпочинково-туристичних цілях.

Різновидом рекреаційної діяльності, який широко практикується на території Мезинського НПП є екскурсійна діяльність, яка полягає в організації подорожей, що не перевищують 24 години без ночівлі, у супроводі фахівця туристичного супроводу та за заздалегідь складеними маршрутами для ознайомлення з визначними місцями, пам'ятками природи, історії, культури, музеями тощо. Безпосередньо це екскурсії маркованими екологічними стежками і еколого-краєзнавчими маршрутами, до музеїв та візит-центру парку.

В умовах війни важко привабити відвідувачів на територію, яка знаходиться в 50-ти кілометровій зоні з кордоном рф.

Відвідування Мезинського НПП у розрізі останніх трьох років наведено в таблиці 1. Але це ті відвідувачі, які звернулися до візит-центру парку за наданням послуг з рекреації. Левова частка відвідувачів території НПП –

самоорганізовані групи (сім'ї, компанії по 2 – 8 осіб).

У 2021 році Мезинський парк відвідала найбільша кількість екскурсантів (див. табл. 1). У 2022 році – найменше відвідувачів, що пов'язано з військовими діями. У 2023 році спостерігається зростання відвідуваності музеїв Мезинського НПП. Це відбулося за рахунок приваблення шкільної аудиторії Понорницької ОТГ. У ці роки і на сьогодні (жовтень 2024 р.) багато екскурсій проводилися безкоштовно для військовослужбовців і внутрішньо переміщених осіб [2].

Таблиця 1

Кількість відвідувачів парку за роками, осіб

2021 рік	2022 рік	2023 рік
5210	312	2356

Територія Мезинського парку була витоком людства Подесення, що підтверджує знайдена тут палеолітична стоянка (20 тис. р. до н. е.). Виходячи з цього, переважна більшість екскурсійних програм пов'язана з Мезинським археологічним науково-дослідним музеєм імені В. Є. Куриленка (с. Мезин).

Багата природна різноманітність Мезинського парку, а ще археологічні, історичні й архітектурні пам'ятки роблять його цікавим для пізнання. Тож відвідувачам тут пропонують:

– Пізнавальні екскурсії екологічними стежками «Дивосвіт природи краю, де ходили мамонти», «Під Деснянськими кручами», «Забілина криниця», «Стежками Рихлівської дачі». Можна зустріти рекордсменів – з найбільшою (латаття) та найменшою (ряска горбата) квіткою, свідками епохи динозаврів (сальвінія плаваюча) та гірськими папоротями (багатоніжка, букова папороть). З світу тварин – найбільшого жука (жук-олень), найкрасивішого метелика (махаон), отруйного павука (тарантул), червонокнижного чорного лелеку та найбільшу тварину (лось).

– Пішо-, вело- і автомобільні прогулянки еколого-краєзнавчими маршрутами, ландшафт яких має розгалужену яружно-балкову систему з лесовими островами висотою від 125 м до 213 м, що репрезентують нетипове Новгород-Сіверське Полісся.

– Оглядові майданчики на заплаву Десни з її меандровим руслом (53 км), струмками, цілющими джерелами та численними озерами, найбільше з яких площею 50 га – озеро «Хотинь».

– Оглядові й тематичні екскурсії в Мезинському археологічному музеї та його філіалі: «Мезинські мисливці на мамонтів», «Літописні сіверяни», «Слідами Північної війни», «Пузирева майстерня» й ін.

– Фототури вихідного дня: «На весняному прольоті», «В об'єктиві – весняні ефемероїди», «На ставки до чапель» ін.

– Відвідування пам'яток архітектури національного значення – церкви Успіння Пресвятої Богородиці та палац XVIII ст. у с. Вишеньки.

– Дитячі еколого-освітні програми «Давай поговоримо з лісом», «В полі зору первоцвіти», «Зелена аптека», «Таємниці багатовікових дубів», «Льодовиковий період» ін.

– Етно-екологічні майстеркласи у візит-центрі національного парку.

– Паромні переправи через Десну (села Мезин, Деснянське, Радичів).

За останні кілька десятків років у світі поступово зростає значення рекреації в шкільних закладах освіти. Адже, світу необхідні здорові діти.

Одним із напрямів рекреації для дітей є природотерапія, тобто комплекс заходів, який охоплює використання природних чинників: сонце, повітря, вода, земля для оздоровлення дітей. Вченими встановлено, що найкращими об'єктами для такого роду діяльності є об'єкти та території ПЗФ, заповідний режим яких передбачає рекреаційне використання природних ресурсів.

Фахівцями Мезинського НПП у 2024 році розроблено і реалізовано декілька оздоровчо-рекреаційних програм саме зі шкільною групою відвідувачів.

У співпраці з Понорницькою ТГ на літніх канікулах 2024 р. реалізовано розважально-пізнавальну програму «Досліджуємо Мезинський НПП», яка передбачала відпочинок та оздоровлення дітей шкільного віку, знайомила їх із процесами культурно-побутових відносин на всіх етапах історії людства, та була спрямована на відновлення зв'язків дітей з навколишнім середовищем; стародавніми традиціями і звичаями Сіверщини. Оздоровлено 49 осіб.

У вересні 2024 р. на договірній основі з Шосткинською міською радою реалізовано еколого-просвітницьку програму щодо вивчення історії краю, виховання патріотизму, популяризації природоохоронних територій. З екскурсійною метою прийняли три шкільні групи (70 чол.) з Сумської області.

Наводимо для прикладу одну з таких дитячих програм. Це квест-подорож «Рихлівські пригоди» екостежками Мезинського НПП.

Програма розроблена для дітей шкільного віку (групи до 25 осіб) і складається з двох частин.

Перша частина – це квест на екологічній стежці «Рихлівська дача», під час якої діти ознайомлюються із багатовіковими деревами, цінністю мертвої деревини, весняними ефемероїдами та їх практичним і обрядовим значенням в житті людей.

Друга частина передбачає ознайомлення з етнографічними особливостями краю на базі візит-центру парку в с. Городище. Діти можуть не тільки потримати знаряддя праці у руках, але й спробувати виконати з ними відповідні дії: поставити горщик у піч за допомогою рогача та дістати його з печі, пройти із коромислом на плечах, відпрасувати рушник за допомогою рубля й качалки, приміряти традиційне вбрання XIX-XX ст. та інше.

Час проведення – квітень-травень. Передбачає виїзд на локації по території парку, супровід фахівців з екологічної освіти впродовж усього маршруту. Вартість калькулюється відповідно до діючого Переліку платних послуг, які надаються Мезинським НПП.

Таким чином, Мезинський НПП маючи велику кількість і різноманітність природних і суспільно-історичних ресурсів, надає ряд рекреаційних послуг, які

можуть змістовно заповнити дозвілля і відпочинок потенційних туристів.

Список використаних джерел:

1. Положення про рекреаційну діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1043-22#Text>
2. Літопис природи Мезинського НПП. Том XVII. Мезин, 2023. 345 с.